HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' אינו רשאי לבטל. אלא אי יגרשה אי יקח אחרת עמה: **מוסרת ליבעת אחר.** ולא אמרינן עקרה היא דשמא הראשון לא זכה ליבנות ממנה [1]: **גמ' מקץ עשר שנים.** בא על הגר והאי דלא נסיב לה בהנך שני קמאי עד שלא בא לארץ כנען שהיו שנים מרובות בפדן ארם ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו ללמדך משום עון חוצה לארץ הס עקוריס: **לפיכך.** הואיל וקא חזינן שאין ישיבת חוצה לארץ מן הממין דתלינן בכל דבר המונען מן ההריון חלה הוא אי חלתה היא כו': **ונילף מילחק.** ששה עשרים שנה ולא נשא אחרת: **עקור היה.** ויודע שממת עצמו הוא ולקמן נפקא לן דעקור היה: **אברהם נמי עקור היה.** כדאמרינן לקמן והיכי ילפת מיניה: **הוהוא מינבעי ליה כו'.** כלומר ילחק עקור היה משום הכי לא נסיב אחריתי וקרא דילחק בן ששים שנה לא יתירא הוא דתימא להכי כתביה רחמנא למיגמר מיניה שהיית עשרים שנה דהוהוא מינבעי ליה כו' אבל מקץ עשר שנים דאברהם אע"ג דעקור הוה ילפינן מיניה דאי לאו לדרשא לאתי הלכתא קאמשמעינן קרא מקץ עשר שנים: **ייחס בהן.** גילע שנותיו של יעקב בן כמה שנים היה כשהלך לבית עבר וכשעמד על הבאר ובשלהי [2] גמרא דמגילה (דף יח.) מפרש לה והאי קרא דילחק בן ששים שנה מייתי ליה התם דילפינן מיניה דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהם: **ויעתר להם מינבעי ליה.** בשלמא אי אמרת תפלת ילחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע ששניהם היו לועקים זה מול זה ויעתר להם מינבעי ליה: **לפי שאינו דומה.** תפלתו שהיה צדיק בן צדיק לתפלתה שהיתה צדקת בת רשע לפיכך תלה בו הכתוב: **עפר.** פל"א (א) בלע"ז: חוצבתם

מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר [1] ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [2] להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה אין זרעך אחריך על מי שורה על העצים ועל האבנים: **מתני'** [3] נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל [4] גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י' שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה: **גמ'** ת"ר [5] נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [3] מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המנין [4] לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין א"ל רבא לרב נחמן ולילף מיצחק דכתיב [5] ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו' וכתיב [6] ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם א"ל יצחק עקור היה א"ה אברהם נמי עקור היה ההוא מינבעי ליה לכדר' חייא בר אבא [7] דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר [6] ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו א"ה ויעתר לו ויעתר להם מינבעי ליה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים [8] מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [7] א"ר יצחק למה [9] נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות אמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמין היו שנאמר [7] הביטו אל צור חוצבתם

יוציא ויתן כתובה. בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) איכא פלוגתא דאמוראי כשנשא אשה ושהה עמה עשר שנים אם כופין אותו להוליא אם לאו וקשה דלמ"ד אין כופין מקשי ליה מהכא דקתני יוציא ונשאו יוציא משמע בכפיה כדמשמע התם דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ופריך עליה שמואל עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון א) וגרלה דלא משמע יוציא [8] לכפיה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין אבל הכא שאינו אלא משום דאינו רשאי לבטל מפריה ורביה לא משמע לשון כפיה וכל הנהו דהמדיר (גז"ש) דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפיה קאמר כיון שמתנהג עמה שלא כדין ועיל בהמולך (דף לט.) נמי אמרי' כשאין רוצה לא ליייחס ולא לחלוץ דחזרין אצל גדול למיכפייה לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור וגרלה דכופין אותו בשוטים דאי במילי הא אמר בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) דבדברים לא יוסר עבד ותימה דכי פריך בהמדיר למאן דאמר כופין בגשא אשה ושהה עמה עשר שנים דלתניי' בהדי אלו שכופין אותו להוליא תקשי ליה נמי מכל הנהו דתנן בהמדיר (ג"ז שם) והשתא דגערה שגתפתה (שם מח.) דהאומר אי אפשי אלא אני בנגדי והיא בנגדה יוציא ויתן כתובה וההוא דסוף פירקין (לקמן דף סה.) דאמר ר' אמי הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וי"ל דלא קתני הנך דאתייה כפייה דידהו על ידי פשיעת בעל אלא הנהו דאתיין ממילא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס והא דקתני מלרף ומקמץ ובורסי אע"פ שנעשו אחר שנשאו הנהו אינן מתכוונים להקניט ולגער את האשה ומיהו קשיא דליתני בהא מחמת טענה דאמר בסוף פרקין (שם:) דכופין אותו להוליא אע"פ שאין פושע דמה יכול לעשות שהוא עקור וגרלה לפרש דקתני סיפא אין יוציא עד שלא יישאו בין משנישאו בכולן אמר ר' מאיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל כו' והכא לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורוצן מיתרצי בהיא שנוא וכירושלמי משמע דאין כופין [9] בהנהו דתנן בהמדיר (כתובות עז.) ור"ח הביאו בשילהי אע"פ (שם סג:) [10] וזה לשונו בירושלמי דסוף אלמנה

ניזונית תניינן גט המעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול אמר שמואל פסול ופוסל לכהונה ואמר שמואל אין מעשים אלא לפסולות [9] (אמר שמואל) והתניינן המדיר לאשתו מלהנות כו' ומשני שמענו שמוליא שמענו שכופין בתמיה ש"מ דאין כופין אלא היכא דקתני יוציא אבל היכא דאמרו רבנן יוציא ולא פירשו כופין אומרים לו חייבוך רבנן להוליא ואם לא הוליא מותר לקרותו עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא וגר"מ כדברי האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוליא ויתן כתובה והשתא דהמולך (לעיל לט.) דחזרים אצל גדול למכפייה היינו טעמא דכופין לפי שמונעה מכל ענייני אישות אין תשמיש אין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין ומהשתא עובדא דבי גשיאה בקיסרי דסוף פירקין (לקמן סה:) דקאמר רבי יוחנן יוציא ויתן כתובה דמשמע התם דכופין ליה אין ראיה דכופין כל היכא דקאמר יוציא דהתם נאו מימרא היא אלא כשבא מעשה לפניו נוה להם שיוציא משמע שאמר להם לכפותו וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין שלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול: **יוציא** ויתן כתובה. נראה דבכל הנהו דתנן (כתובות עז.) שכופין אותו להוליא שנותן כתובה אע"פ שמגרש בעל כרחו מדפריך התם דליתני בהדייהו הך דשהה י' שנים וקאמר הכא דאית לה כתובה ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדייהו אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אי נאו משום דאורייתא לא קתני אית להו כתובה כדאמר בית מותרות (לקמן פה.) ובאה מחמת טענה אמרינן לקמן (שם) דיש לה כתובה אע"פ שכופין אותו לגרש ורבינו גרשום כתב בתשובה דמוכח שחין אין לה כתובה ודקדק מדקתני גבי בורסי שנשא אשה יכולה שתאמר כסבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ואם היו כופין ליתן כתובה אם כן כל שעה תעריס ותנשא ותאמר כן כדי לגבות כתובה לאלתר וי"ל דשמא אותה אין לה כתובה כיון שיכולה להעריס אבל אחריני יש להם כתובה ובהדיא תני בתוספתא יוציא ויתן כתובה: **אע"פ** שאין **ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין ואדרבה יאסר ללמוד מכאן דאפי' אע"ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהה עמה י' שנים שרי להכניס לתתה כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה עדיין ליבנות ממנה כמו שלבשוף זכה אברהם משרה: **ולילף** מיצחק. ואם תאמר יאחק נמי לא שהה יותר מי' לפי מה שפי' שלא היתה רבקה אלא בת ג' כשנשאה ועד שהיתה בת י"ב לא היתה ראויה להוליד ויש לומר דמדרשים חלוקין כדפרישי' לעיל [10] ועוד דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין פט:) שדורות הראשונים היו ראויין להוליד הרבה קודם הזמן הזה: **אי הכי אברהם נמי עקור היה.** כדאמר לקמן אברהם ושרה טומטמים היו ואע"פ שמסתמא כבר נקרע כשנשא שרה הכא אליבא דרבי יהודה פריך דאמרינן בהערל (לקמן פח.) טומטום שנקרע אין מוליד ועוד דאפי' לרבנן נמי דפליגי עליה לא שכיח שיולד:

ימי

בעלמא הוא דקשיא ליה דקתני שמא לא זכה ליבנות הימנה ולא משום כתובה אקשי ליה: הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה א"ר אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת פ"ט איהי קים לה ביורה כחץ איהו לא קים ליה. ה"ר אלפס פרשה בבאין לדון על עסקי כתובה וכן פרש"י ז"ל. הוא אמר מינה ולית לה כתובה והיא אמרה מיניה ואית לי כתובה (והא) וא"ר אמי היא נאמנת ויש לה כתובה. והקשה עליו הרב ר' אברהם אב"ד ואבא מרי וב"ה למה ליה למימר לאנתתיה מיניה דאינו יורה כחץ אפי' יורה כחץ יש לה כתובה שמא לא זכה ליבנות הימנה ואיהו

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ח], ב) מגילה יח., ג) [טולין ס: ע"ש], ד) [ל"ל ואמר רבי], ה) סוכה יד. ע"ש, ו) בפ"א בתוס': אבל לא האשה ועשמע מפרש בגמ', ז) [ל"ל פ"א], ח) בכפיה כל"ל. יעבי"ץ, ט) [ל"ל בכל הנהו], י) [ליתא שם], כ) [רש"ל מ"ז], ל) [דף פח: ד"ה וקן],

תורה אור השלם

1. וְיָמֻת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְיָ בְּהַקְרָבָם אֵשׁ זָרָה וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם:

במדבר ג ד

2. וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ:

בראשית יז ז

3. וַתִּקַּח שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם אֶת הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית טז ג

4. וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית כה כ

5. וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בְּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:

בראשית כה כו

6. וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיְיָ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְיָ וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

בראשית כה כא

7. שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְיָ הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם:

ישעיהו נא א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עתר פל"א בלע"ז. נ"ב רחת והתוספות פ"ק דסוכה השיגו על פירושו וכתבו דהעיקר כמו שפי' רש"י לשם עתר פורק"א בלע"ז דהייגו שופי"ל בלשון אשכנז שים לו עוקלים וע"ש בדף יד ע"ש:

מוסף רש"י

ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המנין. לפי שלא נאמר לו ואעקר לגוי גדול עד שבא לארץ ישראל (בראשית מז ג), למה נמנו שנותיו של ישמעאל. מה לנו למנות שנות הרשעים, כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב. על ידי מנין שנות ישמעאל אתו למדין בחיוב פרק משנת יעקב עברו עליו כל הקורות והמולאות אותו, מהן אנו למדין שיעקב בבית עבר י"ד שנה, כילד אברהם בן פ"ו שנה כשנולד ישמעאל, וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה, הרי היו לישמעאל י"ד שנה, ויצחק קודם ליעקב ששים שנה, הרי לישמעאל ע"ד, כמה פיגון משנותיו של ישמעאל ס"ג, ונמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנה (מגילה יז.). למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר. דכתיב ויעתר יצחק לה' ויעתר לו (סוכה יד.).

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סימן קנד סעיף י:

קט ב ג מיי' שם הלכה יא יב יד טוש"ע שם סעיף יא יב יח:

לעזי רש"י

פיל"א. יעה.

פורק"א (בהג' הב"ח). קלשון.

תוספות ישנים

א) וא"ת ומאי ק) מקשה התם לרב תתליפא לותיב מהך ברייתא דתני נשא אשה ושהה עמה וכו' יוציא ויתן כתובה וכל יוציא ר"ל כופין. לכ"ע דודאי יוציא לא משמע כופין אם לא שהתלמוד מפרש בהדיא [וגרלה דאין כופין] אלא בדבר שמתנהג עם האשה אלא כדין. אבל הכא אינו מתנהג אלא כדין דטעמא דאמרינן יוציא היינו משום דנכריא אותו משום שאינו רשאי לבטל מפריה ורביה וגם ניחא דהתם פליגי אי ר"ל כופין אי לא. ב) דוחלא הכא לא ידעינן דיוציא ר"ל כופין כדפרישת ובהכי פליגי דחד אמר אין כופין ורב תתליפא אמר כופין ל"ש ר"ל דלכ"ע לא אמרינן יוציא כופין בשום מקום אם אינו מפרנס בהדיא וגרסי' באיני זן ואיני מפרנס כופין וניחא הכל וכן משמע בירושלמי בני גט המעושה אמן תניין כו' עי' בתוס' מטו"ך: מה עתר זה מהפך את התבואה. פ"ה עתר פיגל. ולא נסיתי ג) דאמרי' שמהפכת הקש מעל התבואה וא"כ הי פורקא ונחת היינו פיל"א:

ק) נראה דל"ל ועוד דקשה דמאי מקשה התם לרב דתתליפא אמתני' ליתיב מהך ברייתא דתני דשה דיוציא ויתן כתובה וכו'.

ג) אולי צ"ל הכי דהכא לא ידענן אי ר"ל כופין ובהכי פליגי וכו'.

ג) אולי צ"ל ולא נסיתי דאמרינן בסוכה (י"ד) דעתר מהפך את התבואה בגורן וכו' וא"כ היינו פורק"ל.

תוס' חד מקמאי

והא דתניא שמא [לא] זכה להבנות ממנה. מקשי' עלה בגמ' ודילמא איהי היא דלא זכיא כלומר לא יתן לה כתובה ומשני איהי כיון דלא מפקדה אפריה רבריה לא מיענשא. משמע דלר' יוחנן בן ברוקא דאמר מפקדה לית לה כתובה ובשלהי פירקין גרסינן עובדא הוה קמיה ר"י בכנישתא דקסרין ואמר יוציא ויתן כתובה ואי ס"ד דלא מפקדה כתובה מאי עבידתה אלמא אי מפקדה יש לה כתובה קשיא הך. י"ל ולפרש דההיא דהבעל היה עקור תליה בדידיה ולא בדידה ואי מפקדה יש לה כתובה אבל היכא דאין הבעל עקור דאיכא למיתלא בדידה ובדידיה אמרי' אוקי ממונא בחזקת מריה ואיהי היא דלא זכאי ואין לה כתובה אי הוה מפקדה ואי לא מפקדה לא מענשא ואית לה כתובה והראב"ד פירש בהגהת ספריו דהא דמקשינן הכא ודלמא איהי היא דלא זכאי לישנא